

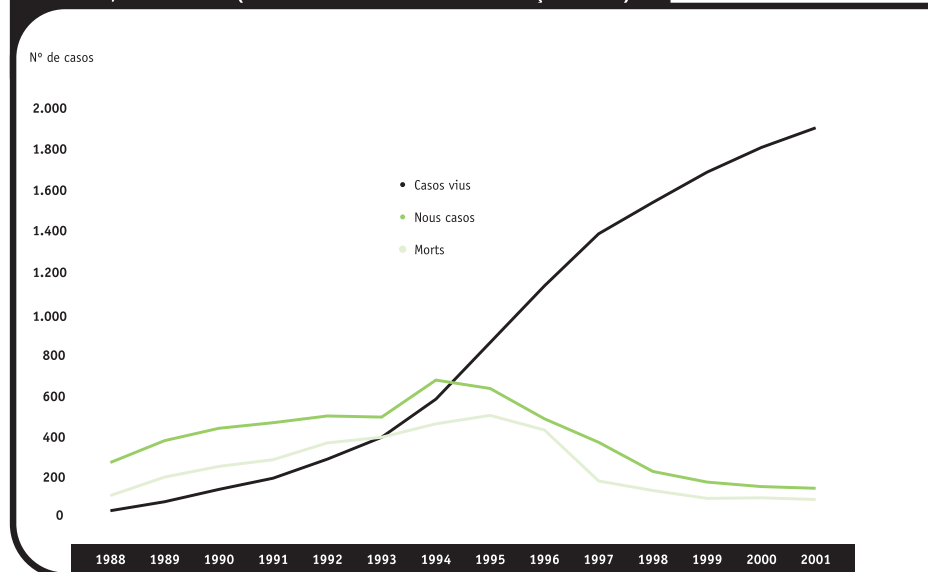
Polítiques envers la SIDA

CONÈIXER, CONTROLAR I EVITAR LES INFECCIONS

Joan R. Villalbí i Patricia García de Olalla Institut Municipal de Salut Pública, Ajuntament de Barcelona

D'ençà de la seva aparició, la Sida ha tingut un impacte molt important en la salut mundial. En una ciutat com Barcelona, els darrers vint anys han comportat que 6.000 residents es veiessin afectats per aquesta malaltia, i molts d'ells avui són morts. Fa uns deu anys, la mortalitat per la Sida, que afectava sobretot persones joves, va arribar a produir per primer cop en molts anys una disminució en de l'esperança de vida en néixer dels barons. D'ençà del 1993 la situació ha millorat, i des del 1996, amb la disponibilitat dels tractaments combinats antivirals, ha baixat molt el nombre de casos nous a la ciutat, però la infecció és encara un problema, i l'epidèmia ha deixat una marca permanent en el nostre patró de salut. De fet, i com mostra el gràfic, cada cop hi ha més barcelonins afectats, atès que si abans la seva expectativa de vida era relativament curta, avui poden viure durant anys. Si aquesta és la situació a Barcelona (extrapolable amb matisos a la resta de Catalunya i d'Espanya), l'impacte global té característiques més dramàtiques. En efecte, en els països en desenvolupament l'accés als nous tractaments és gairebé desconegut, i els esforços per evitar la infecció han estat febles i s'han vist obstaculitzats per problemes socials, econòmics i culturals. A més, en països on la tuberculosi ja era un greu problema de salut pública, la Sida ha agreujat la seva dinàmica.

Gràfic. Evolució anual dels casos nous, del nombre de morts per la Sida, i dels casos vius residents a la ciutat de Barcelona a la fi de cada any. Barcelona, 1988-2001 (dades actualitzades el 31 de març de 2002)

Font: Adaptat de les dades proporcionades pel Servei d'Epidemiologia de l'Institut Municipal de Salut Pública de Barcelona

Polítiques de control ▶ Tanmateix, els fonaments per al control de la Sida són relativament simples. El virus que la causa sols es transmet directament de persona a persona, a través de l'intercanvi de fluids sexuals o de sang i no té transmissió aèria, per la tos o esternuts, com altres virus. Per facilitar la prevenció i fer front als estralls de la Sida, cal desenvolupar polítiques apropiades. Si l'objectiu bàsic és millorar la prevenció i el control de la Sida tot mantenint una resposta social solidària, cal actuar almenys en tres direccions i amb polítiques diverses, que es resumeixen a la taula.

Taula. Línies d'acció i polítiques envers la Sida

OBJECTIU BÀSIC

Millorar la prevenció i el control de la Sida, tot mantenint una resposta social solidària.

1. Evitar noves infeccions

- 1.1. Polítiques de reducció del risc de transmissió d'infeccions per via sexual: campanyes informatives, accions educatives amb adolescents a escoles i entitats, programes que aprofiten espais de comunicació en grups petits o directes per transmetre missatges, etc.
- 1.2. Polítiques de reducció del risc de transmissió a través de sang contaminada. Usuaris de drogues per via parenteral: Programes de tractament acceptables, programes de reducció de risc, promoció d'altres vies per a l'administració de les drogues, foment de l'ús de material estèril, etc.
Serveis sanitaris i sector comercial: regulació i foment de les bones pràctiques d'esterilització, que s'han d'estendre també a sectors comercials que poden comportar lesions a la pell que puguin transmetre la infecció (manicures, barberies, tatuatges).
- 1.3. Polítiques d'ajuda als afectats. Atenció sanitària i social als afectats, que permet tenir-hi contacte i, per tant, realitzar actuacions per evitar que siguin font de noves infeccions. Tractament de la infecció i de les seves conseqüències.

2. Conèixer la situació

- 2.1. Desenvolupament d'un sistema d'informació.

3. Suscitar una resposta social

- 3.1. Reforç de la xarxa social d'ajuda als afectats.
- 3.2. Política de comunicació.
- 3.3. Garantir la no-discriminació i l'accés als serveis públics i comercials dels afectats.

Evitar noves infeccions ▶ Per fer-ho, calen polítiques de reducció del risc de transmissió d'infeccions per via sexual, que es basen principalment en la informació i educació de la població general, i en particular dels joves, dels homes gais, de les prostitutes, i dels seus clients. La reducció del risc s'assoleix en evitar la transmissió de fluids i, per tant, els preservatius com a instrument de prevenció són molt importants. D'altra banda, el sexe anal comporta més risc que el vaginal, i les pràctiques de sexe oral comporten un risc molt més baix de transmissió efectiva del virus. Són importants les campanyes informatives, les accions educatives amb adolescents a escoles i entitats, i sobretot els programes que aprofiten espais de comunicació en grups petits o directes per transmetre els missatges apropiats. Sovint, hi ha accions que organitzacions properes a grups determinats poden fer millor que no pas les estructures de la mateixa administració (per exemple, les organitzacions de defensa dels drets civils dels homosexuals han tingut molta credibilitat i una gran capacitat d'acció per evitar la infecció en ambients gais). També cal tenir en compte les necessitats de grups especials que poden quedar al marge d'actuacions generals, per exemple les minories ètniques o els immigrants recents.

Polítiques de reducció del risc de transmissió a través de sang contaminada. Aquestes tenen una traducció important entre els usuaris de drogues per via parenteral (UDVP), entre els que el fet de compartir material d'injecció ha estat una font molt important d'infecció. Per això els darrers anys s'han fet canvis molt importants en els programes de tractament, per

respondre millor a les preferències dels usuaris i per entendre accions de reducció de risc (programes amb metadona, intercanvi de material d'injecció, educació en tècniques de menys risc, etc.). En general, promoure altres vies per a l'administració de les drogues, i per a l'ús de material estèril són unes polítiques clau. En el passat i en alguns punts del món, els serveis sanitaris han estat molt importants per a la difusió de la infecció, per a l'ús de sang o de productes hemoderivats contaminats, i per a la reutilització de material sanitari que no havia estat desinfectat de manera apropiada. Una regulació apropiada i el foment de les bones pràctiques d'esterilització és fonamental. Aquestes s'han d'estendre a sectors comercials (diferents del sanitari) que poden comportar lesions a la pell i que puguin transmetre la infecció (manicures, barberies, tatuatges, etc.).

Les polítiques d'ajuda als afectats són importants. La transmissió del virus parteix de les persones afectades. L'atenció (sanitària o social) als afectats permet tenir-hi contacte i, per tant, realitzar actuacions per evitar que siguin font de noves infeccions. D'altra banda, també proporcionen resposta als problemes socials i sanitaris que plantegen. L'oferta de tractament ocupa un espai creixent, i pot consumir un gran volum de recursos.

POLÍTIQUES ENVERS LA SIDA

Conèixer la situació ▶ Polítiques de coneixement de la situació de l'epidèmia. És fonamental saber l'estat de l'epidèmia de VIH/Sida en la comunitat per poder definir les prioritats d'acció i valorar els progressos realitzats (o els problemes pendents). Un sistema d'informació útil ha de permetre conèixer les dimensions de l'epidèmia, i els grups més afectats (per edat, sexe, pràctiques de risc, lloc de residència, hàbits, etc.) de forma que es puguin monitoritzar els canvis. Cada cop més, esdevé crucial conèixer els casos d'infecció. Però cal tenir la capacitat d'utilitzar la informació disponible, i de vegades altres indicadors (casos de Sida, casos de tuberculosi, etc.) han estat valuosos. A més, el fet de conèixer la distribució de les pràctiques de risc (i de protecció) és important per ajustar els esforços de prevenció allà on són més necessaris.

Suscitar una resposta social ▶

Les polítiques de reforç de la xarxa social per fer front a la Sida són importants. Millorar la capacitat dels afectats i les persones que els són properes per afrontar la seva situació i les problemàtiques que se'ls plantegen és crucial. Per això, el rol de les organitzacions i grups d'ajuda mútua i de les entitats de voluntariat i de servei és fonamental. Ajudar-les a funcionar, a coordinar-se, a contactar amb els grups diana són tasques importants. Aquestes polítiques també van dirigides a trencar l'aïllament i el rebuig envers els afectats per alguns sectors de població. És necessària una política de comunicació apropiada per evitar les pors infundades i el rebuig social.

Perspectives pel futur ▶

És evident que en el desenvolupament de nous tractaments farmacològics es troba la major esperança per al futur. L'horitzó d'un tractament capaç de guarir la infecció, i no sols de frenar-ne les pitjors conseqüències, anima la recerca de molt grups compromesos. També, l'esperança d'una vacuna capaç de protegir contra la infecció és present.

Tot i això, el cost d'aquestes possibles innovacions terapèutiques plantejarà greus problemes d'accés en bona part del món. Per això, caldrà mantenir els esforços de prevenció i control basats en les polítiques delineades anteriorment. Al mateix temps, cal aprofundir en el debat sobre la disponibilitat dels tractaments en els països amb menys recursos, que els governs de Brasil i altres països han posat sobre la taula amb encert. ■